

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Quellen zur Geschichte des Augustinerchorherrenstifts Frenswegen

Löffler, Klemens

Soest, 1930

Pars tertia

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67957](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67957)

Incipit pars tertia.

De impugnatione diabolica, sed divina protectione cap. 1.

Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia Dominus erat in nobis, cum exurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos¹⁾. Hoc ista congregatio cum magna admiratione et gratiarum actione dicere potest. Tam varia enim mala hostis ab initio contra illam infremuit, ut si non plures ac fortiores cum illa fuissent, proficere ac persistere non posset. Nam primum vicinos ac plebeios contra illam inimicus commovit, et, cum nec sic proficere se videret, etiam alios malevolos ac belligeros armavit, tandem tyrannicos principes et nobiles, demum gentes et regna in eius odium deturbavit, ut et elementa et aerem, coruscationes et tonitrua in illius perniciem commovere niteretur.

Imo in tantum antiquus hostis de domus profectu, animarum salute, Dei laude et honore virginisque Mariae veneratione doluit, ut circa monasterii primordia per quendam obsessum fateretur, quod videlicet ipse et complices sui tam implacabili invidia adversus istam congregationem essent inflammati, ut, si mater Christi eam ita potenter non defenderet et ita fideliter non tutaret, vellent eam foris tam gravibus impetere turbationibus et intus tam implexis temptationibus, rancoribus ac invidia et dissensionibus confundere, quod unus fratrum erga alium nec per unum quidem diem vel noctem posset durare. Sed benedictus Dominus, qui omnem inimici machinationem quasi ventum, fumum et umbram deduxit ad nihilum, ut nec in personis nec in possessionibus vel rebus pravitatis suae consequeretur effectum.

Fundata est enim domus Domini super firmam petram et super firmamentum apostolorum et prophetarum, videlicet super

¹⁾ *Psalm. 123, 1 ff.*

contemptum saeculi, super sanctam paupertatem ac simplicitatem, communem caritatem, zelum animarum sine personarum acceptione, quod solum fuit negotium apostolorum. Nihil ergo inimicus proficere potuit, sed universa machinatio super ipsum et vasa illius decedit, ut qui monasterio invidentiam, oblocutionem damna vel exterminium intentarent, ipsimet invidentiam, oblocutionem, damna, exterminia, mortem et pericula maxima tolerantes inciderent foveam, quam foderant.

Quod ut evidentius elucescat, subsequenter declarabimus.

De repentina cuiusdam morte

cap. 2.

Igitur in principio foundationis monasterii, cum adhuc quasi recens esset plantarium, antiqui hostis invidia quendam huius terrae advocatum, hominem denique saevum ac belligerosum furenter contra ipsum inflammavit. Nam cum quadam vice per monasterium equitaret, terribilibus ac minacibus coepit vocibus contra Christi servos exclamare et complices suos, ut domos istas ignibus et cineribus traderent, exhortari. Et certe illum, quam cito monasterii fines exiit, divina ultio apprehendit. Nam civitatem Noirthorn, quam petiit, vivus non intravit, sed improvisa mors in ipso brevi itinere ipsum miserabiliter extinxit.

De advocato saeviente occiso

cap. 3.

Alius quidam etiam ipsius comitis advocatus et minister dictus Bruno, cum servos Dei quadam iniusta exactione pro accommodanda siligine iterum atque iterum impetisset, isti propriam allegantes inopiam iuste se excusabant. Unde ille continuo ira inflammatus adversus eos infremuit et damna et inimicitias minabatur. Et ecce, mox cum e monasterio recessisset, divina ipsum ultio involvit. Etenim a quodam vicino rustico, antequam Noirthorn perveniret, occisus est. Ipse enim exactor pecora rustici rapere coepit et ad mactandum in Benthem deducere. At vero rusticus agrum suum demetens et hoc aspiciens quasi nudus camisia tantum indutus absque armis et cultello occurrit et contra

raptorem praevalens et illius cultrum accipiens interfecit. Et sic, qui Dei servos persequi ac spoliare disposuit, proprio cultro prius necatus est.

De simili morte Torneye cap. 4.

Simili modo dirus quidam aemulus ac persecutor monasterii dictus Torneye, qui filius naturalis domicelli Christiani de Benthem¹⁾ extitit, sublatus est. Quamdiu enim vixit, non cessavit persequi monasterium et servos Christi. Quamvis enim propter tyrannidem suam prius ab officio suo fuisset semotus a pio comite Bernardo, tamen illo mortuo confestim adversus Dei famulos erigi coepit, ut conventus per censuras ecclesiasticas contra ipsum agendum decerneret. Sed Dominus pugnavit pro Israel inimicum inopinata morte et miserabili percutiens. Siquidem cum in quodam nuptili convivio convenisset et ibidem inebriatus suam consuetam temeritatem ac tyrannidem exercere temptaret, uno gladii ictu percussus nec unicum quidem verbum proferens interiit.

De servo, qui factus est amens, cap. 5.

Contigit item, quod Rodolphus de Covordia et illius uxor Lutgardis placitarent et quandam litem iudiciale[m] contra monasterium haberent propter iniustam quorundam reddituum annuorum detentionem. Dum ergo dictae matronae quidam nepos cum quibusdam aliis circa labores occupatus esset, quidam de monasterio laicus supervenit. Quem ille servus videns et dominorum suorum vicem alte dolens terribilia contra conventum verba evomere coepit et fulminare ac protestari dicens: „Ecce, gravamina tanta et dispendia propter illos despicabiles ac miserimos lullardos in Vrendeswede dominus ac domina mea sustinent. Fortassis pro parva et levi re ducerem, ut omnibus his vexationibus per occultum incendium medelam et finem facerem.“

¹⁾ Vgl. über Christian oben S. 12.

Quod verbum saecularis homo audiens, sed utique fidelis iuvenem illum talia minantem corripuit dicens: „O miser homo, cur non times Deum? Numquid in aeternum hoc tibi in bonum cederet, si tu monasterium tale per incendium devastares, ubi Deo tot missarum sollemnia, tot illi et Mariae devotionis obsequia per fideles famulos quotidie exhibentur?“

Sed quid contigit? Servus ille post illam crudelem comminationem tertia die mente captus et in insaniam versus superiora domus occulte conscendit, ubi subita morte praeoccupatus minatoria verba sine effectu finivit. Unde is, qui monasterio celerem finem imponere voluit, ipse sibi prius mortem lamentabilem procuravit omnibus miserabile spectaculum exhibens, ne quisquam minas vel iniurias Dei servis praetendat.

De Arnoldi Brantlicht interitu cap. 6.

In istis partibus quidam decurio Arnoldus de Brantlicht extitit, vir utique strenuus et crudelis, quem sua iam atrocitas longe lateque famosum effecerat. Et hunc contra Dei servos diabolus quasi tyrannidis suae familiarem militem implacabiliter inflammavit. Quapropter occultis machinationibus et aperta cominatione contra eos incessanter insanivit. Cum ergo breviter ante suam mortem prae foribus monasterii esset, nec de fratrum manu potum sumere nec eis pacifice loqui prae cordis pertinacia acquievit, sed pace vacuus et indignatione plenus recessit. Tunc post quartum decimum diem ante civitatem Koerbecke in quadam congressione¹⁾ cum multis aliis decurionibus et satellitibus captivatus est et in fide receptus. Sed nescio, quo occulto Dei iudicio permissum fuit, ut omnibus concaptivis suis in fide receptis et in pace assecuratis ipsum solum nec communis fides nec promissa pax securum fecit. Nam quamvis a proelio cessatum fuit, ipse tamen solus crudelissimae mortis plagam incurrit, revera qui pacem odivit, quam erga famulos Dei servare contempsit, quos tamen deinceps fatigare non est permissus.

¹⁾ Gemeint ist die sog. Padberger Fehde, in der am 20. Juni 1413 die Bürgerschaft von Korbach über den westfälischen Raubadel unter Führung der v. Padberg siegte. Vgl. Kluppels *Waldecker Chronik* hrsg. von Jürges in: *Waldecker Chroniken* (Veröff. d. Hist. Komm. f. Hessen und Waldeck 7, 2), Marburg 1914, S. 45 ff., das *Korbacher Stadtbuch* ebd. S. 110 und die ebd. S. 44 Anm. genannte Literatur.

Hinc alta mente pertractandum est, quanta Dei ultione plec-
tendi sunt, qui contra hanc domum violentas manus extendunt,
si tam celerem atque crudelem mortis vindictam acceperint, qui
solis verbis aut voluntate contra illam pugnaverunt. Et si tam
miserabiliter percussi sunt, qui eam minis tantummodo insectati
sunt, quomodo putamus percutiendos, qui eam fraudibus, violen-
tiis, rapinis aut iniustis exactionibus impetere praesumpserint?

Ceterum, si tanta percussio facta est hostibus saecularibus,
quanta, putamus, ultio sequeretur, si inimici illius domestici
eius fierent vel in rebus laedendo aut, quod peius est, vitiis et
perversitatibus nocendo.

De miseria Rodolphí de Covordia

cap. 7.

Ipse Rodolphus de Covordia et Lutgardis, uxor eius, de qui-
bus supra dictum¹⁾, in castro Laghe residentes quosdam annuales
redditus monasterio solvere debuerant, sed scienter dare recusa-
bant. Idcirco conventus in lite iudiciaria cum ipsis diu contende-
bat. Et factum est, quod post citationes, excommunicationes,
appellationes longam restem cum eis pertraherent. Sed cum nec
sic sano consilio acquiescere nec iusto iudicio contentari ulla-
tenus vellent, quadam manifesta maledictione temporaliter sunt
addicti, ut in cunctorum oculis fama et rebus miserrime deperi-
rent homines urbani et locupletes. Et tandem de castello et de
illius suburbanis eiecti ad plebeiam egestatem devenerunt. Ecce,
quam iuste perdit propria, qui iniuste detinet vel usurpat aliena.

De Bertoldo Herthe in equis correpto

cap. 8.

In partibus Westphaliae quidam castellanus fuit dictus Ber-
toldus Herthe, quem antiquus hostis, ut his Dei servis occulte
rapacitatis laqueos obtenderet nequiter, instigavit. Hic dum se
aliquando cum suis complicibus ad expeditionem disponeret, ut
ad bona crucifixi manus extenderet rapaces, contigit illum cum

¹⁾ S. 147.

suis in Nyenborch pernoctare. Et dum isti tenebrarum filii intempesta nocte surgentes caballos ascendere vellent, terribili quodam Dei iudicio eos quodammodo leonibus saeviores et ursis truculentiores reppererunt. Nam et morsibus et calcibus contra suos ascensores furentes ipsos in stuporem converterunt. Ad quod denique terribile miraculum ille capitaneus eorum Bertoldus animo consternatus est et rem ipsam ad divinam ultionem statim retorquens malae praesumptionis mentem remisit atque in illa ipsa hora votum vovit Domino se nunquam huic monasterio aut aliis quibuslibet spiritualibus personis deinceps nociturum.

*Ecce, quomodo non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel*¹⁾). Ut ergo a malis hoc monasterium custodiret Dominus, ibi procul dubio in Novo Castro armavit creaturam ad ultionem contra insensatos. Quos enim homines expugnare decreverant, pro his nunc bruta animalia pugnabant.

Alia protectio contra diversos.

Cap. 9.

Aliquando quidam homines vagi et mente corrupti fuerunt, qui istud monasterium beatae virginis aperto opere non praesumpserunt impugnare, sed certe clandestinis latrociniis aut furtis equos aut pecudes vel alias quaslibet res conati sunt auferre. Et talibus statim ex divina ultione aut inprospecta mors sicut fur in nocte ita supervenit aut certe illa, quae abstulerant voluntarie, postea reddebant invite et cum rubore.

Obcaecatio et stupor Arnoldi Brantlicht

cap. 10.

In principio etiam foundationis, cum ipsum monasterium adhuc sepibus et fossatis minus esset munitum, ipse supermemoratus Arnoldus Brantlicht quadam nocte, ut monasterii equos clam abduceret, domum agriculturae cunctis fratribus laicis post diurnum laborem repausantibus intravit. Et quamvis ei domus ipsius situs et status equorumque stabula et praesepia ab ante praevisa et nota fuissent, tamen ita divino nutu homo permissus est quasi

¹⁾ *Psalm. 120, 4.*

amens domum ipsam girare atque regirare, quod ad equos prope ante ipsum positos nequaquam pertingere valeret. Unde tandem ipse manu vacua, sed mente iniquitate plena recessit. Qui postea saepissime, quod sibi acciderat, tamquam pro magno miraculo aliis enarrare consuevit.

**De quibusdam, qui depraedaturi erant monasterium
et erraverunt,
cap. 11.**

Anno Domini millesimo quadringentesimo primo¹⁾, dum apertae inimicitiae essent inter utrasque comitivas istas, scilicet Benthem et Tecklenborch, quidam decurio nomine Hinricus Brantlicht cum decem et octo viris armatis in equis, ut monasterii bona excuteret, expeditionis iter arripuit. Sed omnipotens Deus illum cum suo comitatu in publica strata et via notissima oculis apertis per devium iter oberrare permisit et fecit, ut ad monasterii fines non pertingerent. Illi ergo errabundi viatores cum incassum se laborare conspicerent, rem ipsam ad divinae prohibitionis miraculum retorserunt. Et capitaneus ille voto se constrinxit nunquam de cetero aperte vel occulte huic monasterio dispendium inferre.

**De eodem
cap. 12.**

Sic anno, quo supra, postquam inter utrasque terras pax fuerat reformata, ipse comes de Teckleborch coram comite de Benthem protestabatur, quod ipse vehementi desiderio saepe collecto exercitu expeditione aggressa, de monasterii bonis praedam abducere conatus fuerit. Sed continuo vel Emeza vel Vechta plus solito excrevit ac inundavit aut certe aërem nebula obfuscavit aut insidias expavit incidere ita, quod nunquam desiderium suum in praemissis explere potuerit. Ad haec omnia comes de Benthem confidenter respondit dicens: „Hoc mihi credite, quod in

¹⁾ Das Jahr ist kaum richtig. Bereits am 25. Oktober 1400 sah sich der Graf von Tecklenburg zu einem demütigenden Frieden mit seinen Feinden, darunter Bentheim, das inzwischen zur Gegenpartei übergetreten war, genötigt (Müller in der oben S. 25 Anm. 2 genannten Schrift S. 213).

istis servis Dei, quos vos tamquam peripsema huius mundi reputatis et iniuste persecuti estis, maiorem quam in toto territorio meo fiduciam habeo. Hi enim quamvis nec gladio nec lancea me adiuvant, tamen diu noctuque suis orationibus et suffragiis pro me pugnant." Quae comes de Tekeleborg audiens de cetero in servos Dei maiorem concepit amorem desiderans et ipse in suo territorio tales habere.

**De gratissima beatae Mariae virginis assistentia
et defensione
cap. 13.**

Cernens adhuc ille animarum insidiator diabolus, qui nec sic per mediocres et extraneos persecutores adversus hanc domum praevalere aliquatenus potuerit, contra hoc castrum Dei tyrannos instigavit potentiores et viciniore. Incitavit namque tyrannum utique crudelem ac famosum ipsum domicellum de Stenvordia¹⁾ contra dominum Bernardum, comitem de Benthem, ad apertas inimicitias²⁾, ut tali occasione non tam hanc terram expugnare quam etiam hoc sanctum monasterium disturbare posset.

Tandem itaque insidiosa nacta occasione ad huius terrae terminos et ad vicina monasterii loca cum valida manu pervenit, denique civitatem oppugnavit, fecit incendia, duxit captivos, spolia congregavit.

Quibus audenter patratis totum exercitus robur adversus monasterium ordinavit sciens nimirum, quod ipsum comitem, quem persequeretur, in nulla re gravius offendere posset, quam si hoc carissimum illi suae foundationis monasterium devastaret. Quapropter cum ingenti pavore pusillus Domini grex crudelem tanti tyranni adventum exspectavit, de quo nihil aliud restare praesumebat nisi omnium aedificiorum suorum cineres, bonorum cunctorum depraedationem ac direptionem et totius congregationis ruinam. Et cum in tanta necessitate et calamitate nulla adesse praesidia humana sciret, ad omnium consolatricem tribulorum, Mariam virginem, solummodo confugiendum securius duxit. Tota namque beatae virginis haec familia ad ecclesiam

¹⁾ Ludolf VI. 1394—1421.

²⁾ Von dieser Fehde ist sonst nichts bekannt. Doch ist das Verhältnis zwischen den beiden Herren trotz der nahen Verwandtschaft (vgl. S. 12) zeitweise in der Tat wenig freundschaftlich gewesen; vgl. Jung S. 303.

congregatur, ubi ad patronam et ad Dominum lacrymae ac preces, litaniae et obsecrationes profunduntur et celebris de beata virgine missae decantatio agitur. Sed ubi sunt misericordiae tuae antiquae, o piissima domina, mater gratiae, mater misericordiae? Reminiscere miserationum tuarum et misericordiarum tuarum, quae a saeculo sunt.

Sed non te deseram, ait, neque derelinquam. Et ecce, mox cum multitudine coelestis exercitus rex gloriae descendit dilectae sibi familiae consolationem praesentiae suae exhibens, cui pacem dedit et benedictionem pariter infudit. Ipsa igitur familia tantis coelestibus munita praesidiis hostibus quasi castrorum acies ordinata apparuit. Unde et illi minaces hostes dicere poterant: „*Fugiamus Israelem; Dominus enim pugnat pro illis contra nos*“¹⁾. Quid plura? Mox enim, ut divinam potentiam tyrannus contra se agere praesensit, obriguit, trepidavit, expavit et feritatis animum revocans ac elevationis vexilla deprimens beatæ Mariae virginis nemus intrare non praesumpsit, sed certe reversus est retrorsum nullo hominum resistente ac persequente. Ecce, Mariae patrocinia et quam bonus Dominus sperantibus in eum et *turris fortitudinis a facie inimici*²⁾.

Ista contigerunt anno Domini millesimo quadringentesimo secundo.

Coelestis exercitus videtur missus.

Cap. 14.

Iterum alia vice domicellus recollecto exercitu viribus re-
sumptis patenter inimicitiae causa exercendae huius terrae fines
ingressus est. Et antequam mali quidquam ageret, quendam
magnae multitudinis armatum globum se contemplari ac contra
ipsum accelerare putabat. Unde ipse multum reveritus fugit
nemine persequente, porro cum in illo tempore nulla populi ar-
mata multitudo adversus ipsum recollecta fuerit, sed quia om-
nipotens Deus fortassis populo suo invisibiles suos milites in auxi-
lium miserat eosque tyranni oculis invisibiliter obiecerat, quemad-
modum circa Helizeum legitur factum. Tandem vero tyrannus
videns se contra istam terram, in qua servi Dei habitabant, omnino
praevalere non posse, prius infracta pacis foedera quantocius re-
formare satagebat.

¹⁾ Exod. 14, 25.

²⁾ Psalm. 60, 4.

De obsidione Nyenhues cap. 15.

Sed coluber lividus nec sic destitit. Et quia halitus illius prunas ardere facit, inter episcopum Traiectensem et comitem de Benthem¹⁾, implacabilem furoris flammam suscitavit hoc modo.

Primo crudelem et propinquiorem monasterio tyrannum commovit, Wolterum de Covordia, qui prope fratrem suum in castro Laghe resedit manusque violentas in bona crucifixi extendere non erubuit. Nec mirum, siquidem et ante breve tempus inter cetera crudelitatis suae opera ipse proprium germanum, scilicet Rudolphum de Covordia de castro expulit et ad miserandam inopiam devenire fecit²⁾. Cui ergo parceret, qui proprio sanguini non pepercit?

Ex occasione ergo sequenti contra monasterium tyrannizare coepit. Est quidam fluvius inter utrasque duorum dominorum terras defluens, qui Dynckele dicitur, quem specialiter pro suo dominio ac iurisdictione ex antiquo, quod et veterum relatio hominum attestatur, comes de Benthem pro tempore sibi appropriavit et appropriat. In quo quidam fluvio colonus monasterii Broeckman secundum veram antiquorum assertionem in ipso recto cursu piscinam seu stallum proprie dictum et piscationem noscitur semper habuisse et habere. Huius rivuli consuetum decursum ille Wolterus obturare et ad suum commodum reducere super molendinum in Laghe in detrimentum monasterii et etiam comitis, cuius molendinum in Nova Domo agit, perniciose conabatur. Et cum haec semel et iterum, imo saepius faceret Wolterus, motus propter hoc socer comitis de Benthem, domicellus de Stenvordia, exercitum validum contra ipsum Wolterum misit et ipsum et omnia loca vicina despoliaverunt, oves et boves et pecora multa tollentes et ea ad castrum in Nova Domo deducentes.

Ista spoliatio utriusque terrae odii seminarium fuit. Factum est enim, ut episcopus Traiectensis tantis malis quamvis invitus implicaretur. Nam optimates terrae eius et curiales nobiles et populares, sed et mulierculae concitatae stridebant dentibus adversus hanc patriolam et contra congregationem istam, terrae

¹⁾ Über diese Fehde zwischen Eberwin von Güterswick und Bischof Friedrich von Utrecht 1317/18 sind die sonstigen Nachrichten zusammengestellt bei Jung, Cod. dipl. Nr. 158 S. 334 ff. Vgl. auch Möller S. 225 f.

²⁾ Vgl. oben S. 149.

suae vicem dolentes et insuper quasdam antiquas causas rememorantes. Sic denique contra hanc patriolam validus adunatur exercitus, et arcta quadam obsidione ipsum castrum Novae Domus, huius patriae porta, murus et antemurale, vallabatur. Contra ipsum munitiones et aggeres fiunt et universa expugnandi machinamenta praeparantur. Impugnatur itaque castrum, sed castrenses repugnant. Saevit princeps mundi huius non solum contra castrum, sed etiam contra monasterium. Et propterea non sufficit antiquo adversario ex uno latere hostilem adduxisse exercitum, sed etiam ex alio latere alium adduxit hostiliorem, ut vel illi periculosius monasterio nocerent et ipsum expugnarent, qui potius defendere debebant.

Posita est ergo domus Domini inter duos validos ignes hinc inde sibi e vicino minaciter incumbentes. Inter tantas angustias ac pressuras deprehensi fratres ingemiscunt et rerum depraedationem, monasterii exustionem et suam dissipationem velut e vicino pertimescunt. Mira siquidem et terribilia fiebant, ut per machinamenta, bombardas et tonitruosa aer concitaretur et terra ipsa per multa locorum spatia contremisceret et fenestrae monasterii tinnirent et domus trepidarent. Unde Christi familia mærens sedebat nesciens, quid in tanta angustia eligeret. Proinde ad divinum patrocinium fiducialiter advolare censuit et preces ac suspiria ad Dominum funduntur et pro liberatione terrae pacis hostia immolatur.

Cum ergo venisset tempus miserendi, *prospexit de excelso sancto suo, Dominus de coelo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum*¹⁾). Divina enim operatione antiquus adversarius ac potestates aerae, intentores malorum, a populo semotae sunt, et terris est pax reddita et amicitiae foedera sunt reformata. Verumtamen in tanto rerum turbine et inter validos in circuitu ignes monasterium ac familiae Mariae divinitus tam potenter servabatur, ut in personis, possessionibus, pecoribus, iumentis et universis rebus nec unum pilum vel granum videretur amisisse gloriosa virgine suos servos undique illaesos et intactos quasi pupillam oculi custodiente.

Haec anno Domini millesimo quadringentesimo decimo octavo.

¹⁾ *Psalm. 101, 20, 21.*

De Woltero de Covordia superato
cap. 16.

Postquam vero Traiectenses territorium istud Deo permittente ad tempus presserant, non tamen oppresserant et ipsum castrum non utique hereditarie, sed tantummodo pro pacis pignore obtinissent, tunc ipsi praefato Woltero de Covordia ad custodiendum committebatur. Et ecce, sicut prius iterum extendit ad iniquitatem manus suas contra monasterium crudeliter desaeviens, siquidem quendam de monasterii colonis in Herdinghen captivans abduxit bovesque illius despoliavit iterumque alibi monasterii segetes et blada per manifestam ac violentam iniustitiam usurpavit. Butyrum quoque et sal, sicut de Zwollis navigio defferebantur, in Nova Domo violenter detinuit. In Herdinghen multas arbores de monasterii locis succidit.

Cum ergo haec et his similia saepius actitaret et monasterium damnificaret et laederet, conventus zelo domus Dei ductus altiori consilio excogitare coepit, quali remedio eius tyrannidem remove posset. Unde gladio et arcu ecclesiasticae censurae per conservatores ordinis et iudices apostolicos adversus illum congressum est. Et post multos labores et inquietudines tandem victus et excommunicatus est et universa restituere compulsus.

Quocumque enim se convertit, ibi propter ipsum interdictum ecclesiasticum servabatur. Coactus itaque reddidit omnia anno Domini MCCCC tricesimo. Et nihilominus divina ultio ipsum deinceps non deseruit adeo, ut usque ad finem vitae in corpore, rebus, filiis, filiabus nunquam prosperatus est. Siquidem primogenitus eius contractus et claudus effectus est. Primogenita vero nubilis et pulcherrima virgo amens et fatua est facta. Ipse autem in proprio corpore quotidie deperiit et tandem apoplexia tactus ex hac vita elinguis et excommunicatus miserabiliter decessit. Et post ipsum tota filiorum posteritas e castro Laghen radicitus est evulsa.

Qui locus secundum rectissimam interpretationem in triplici significatione merito dici potest Laghe. Primo dicitur Laghe quasi ambulantium insidiae. Secundo dicitur Laghe quasi palustris et basse iacens, quod universorum oculis perspicuum est et inundantium temporibus aquarum experientia docet. Tertio dicitur Laghe quasi universalis terrae plaga per unius adiectionem

literae, scilicet p. Nam ab initio secundum antiquorum memoriam de hoc loco semper vicini fuerunt plagati.

Alia vindicatio cap. 17.

Alius quidam circa tempora magis propinqua de potentibus, cum in parva, nescio qua re, contra monasterium offensus esset, occasionem damnificandi et exactionandi quaesivit et adinvenit. Cum quibusdam ergo decrevit, conclusit et obtinuit a monasterio pecunias extorquere, sicut et extorsit. Sed quid secutum est? Mox post unius anni curriculum eadem die, qua hoc iniustitiae et impietatis commentum fermentatum fuit, uxor illius principalis exactoris defuncta et ad monasterium est delata, quae tamen huic violentiae non putabatur consensisse. Ipse quoque de post in corpore deperiit, ut vix deinceps bonum diem habuisse putaretur. Cooperator quoque principalior et inventor et de exactione participans improvisa et miserabili de post morte extinctus fuit. Similiter alii consentientes et adiuvantes nunquam de post prosperari, sed deperiisse ac defecisse dicuntur.

Praedictorum confirmatio. Cap. 18.

Cum itaque, ut praedictum est, placuit Domino respicere populum suum, continuo post guerras et pressuras huic terrae multipliciter benedixit, siquidem pro uno castro iure pignoris ad breve tempus sublato integrum territorium hereditarie reddidit, hoc est territorium Stenvordense¹⁾; urbes et castra adiecit, scilicet bona castri de Ottensteen²⁾. Insuper terram hanc iam temporali pace coronavit et a violentis gravedinibus misericorditer serenavit et adeo laetam quiescere fecit ac securam, ut nec quidem senes a senioribus suis tantam in ea pacem ac rerum temperiem audierint.

¹⁾ Mit Ludolf VI. († 1421) erlosch der Mannesstamm des Steinfurter Hauses, und die Herrschaft ging an Eberwin von Güterswick, den Witwer von Ludolfs Erbtöchter Mechtild über, denselben, der auch Bentheim erbte.

²⁾ Es handelt sich um die Solmsschen Güter. Agnes von Solms war mit Otto von Bronkhorst verheiratet. Deren Tochter Gisberta brachte den Besitz durch Heirat mit Eberwin an Bentheim-Steinfurt.

Et in medio eius stat Nemus beatæ virginis quasi quidam paradus amoenitatis. Et quis hanc terram guerris olim assuetam in tanta iam pace securavit nisi certe, qui Aegyptum quondam propter inhabitantes filios Israel benedixit?

Et unde istud monasterium in medio nationis pravae ac perversae quasi in paradiso sic residet secure? Non utique propter aliam causam, quam quod in ipso monasterio Dei timor, regularis institutio, primitivus fervor, pura caritas, humilitas, oboedientia, simplicitas et super omnia animarum zelus sine personarum acceptione laborque manuum morumque ac totius monasticae vitae disciplina vigere debent ac debeant. Quamdiu ergo haec in ista domo cum Deo permanserint pacis foedera, etiam sine dubio tranquillitas et salus erit. Et quam cito ista fundamenta defecerint, etiam domus ipsa cadet et erit ruina illius magna.

Ex ista itaque divinae protectionis multiplici experientia et effectu patenter claret, quod utique illa quondam beatæ Mariae virginis revelatio et divina promissio fuerit verissima, qua hoc suae foundationis monasterium sublimi quadam gratia benedixit dicens: „Quamdiu fratres isti in prima institutione permanserint et me in speciali veneratione habuerint, ero eis in corporalibus et spiritualibus, in temporalibus et aeternis praesidium ac tutela, consolatrix et patrona. Et dilectus filius meus erit eis contra omnium insidias inimicorum turris fortitudinis et murus securitatis ita, ut, si etiam totus mundus se eis obiceret, praevalere tamen nullatenus deberet.“ Haec etiam superius¹⁾ iam plenius dicta sunt.

O gloriosae matris benedictio! O salutaris revelatio! O fidelis promissio, quam utique iam, iamque per multos annos esse veram et memoria dignissimam multiplex rerum effectus comprobavit effectus [!].

Tu itaque, o benedicta virgo, aspice de sede sancta tua et cogita de nobis, inclina, o piissima mater, aurem tuam et audi et nostris necessitatibus semper assiste. Tu nos tuere et adiuva in hac misera vita et tandem fac nos gaudere tecum de filio tuo in patria. Amen.

¹⁾ S. 24.

Conclusio cum exhortatione et apologia. Cap. 19.

Iam nunc pollicitationi in prologo prius factae¹⁾ in aliquo satisfacisse sufficiat, videlicet de monasterii Nemoris beatae Mariae virginis prope Noirthorn in Vrendeswede institutione, protectione ac defensione, prout ad aliorum aedificationem convenientius visum fuit.

Nam hic multis pro sua institutione salutis exempla proponuntur. Primum religiosi ac studiosi. Nam si multum ad nos et supra nos esse putamus virtutes apostolorum ac primitivorum sanctorum imitari causantes illos maiori spiritus gratia repletos aut certe eorum, de quibus liber „Vita sanctorum patrum“²⁾ refert, strenuitatem, paupertatem, labores, ieiunia, vigiliis, triduanam et ampliorem inedia aliaque plura in diversis commendabilia, quos et corpore et loco nobis fortiores et eminentiores aestimamus, licet eos in multis sequi possemus, si nosmet ipsos non nimium amaremus, cum utique et ipsi homines fuerint sicut et nos, si inquam illos sequi quasi eminentiores et longe positos non possumus aut non volumus, pudeat saltem vel propinquiores non imitari. Nam ecce, e vicino nobis viri virtutum proponuntur, qui paene eodem aut certe eodem nobiscum tempore et loco fuerunt, eadem circumdati infirmitate et gratia eadem indigentes et pro eodem praemio decertantes. Et plane pro nobis ipsi laboraverunt et quietem ac necessaria procuraverunt, et utique pro tanto illis ferventiores esse debemus. Et quomodo excusabiles erimus, si eorum laboribus abutimur et virtutes non imitamur? Aut quomodo cum illis speramus et praesumimus coronari, quorum operationes et patientiam sequi aut negligimus aut recusamus?

Pudeat itaque hactenus vel dissolute vel negligenter vixisse et quantocius arctioris ac melioris instituti proposita collocemus. Conemur secundum Dei timorem in sacra scriptura traditum regulariter conversari, divina praecepta, consilia, regulam ac statuta renovato zelo servantes. Non potest mens per torporem veterascere, quae per desiderium semper studet inchoare. Conemur vitiorum ac passionum radices, etsi nondum possumus evelere, saltem mortificare, quae Deus utique tam districte prohibet et severe punit.

¹⁾ S. 3.

²⁾ *Bei Migne, Ser. lat. 73/74.*

Concupiscentiam carnis et oculorum superemus. Et habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus et haec maximam voluptatem et abundantiam reputemus. *Sint ergo mores sine avaritia*¹⁾, ut ait apostolus ad Hebraeos 13., *contenti praesentibus. Ipse enim dixit: Non te deseram neque derelinquam*²⁾ et primae ad Timotheum valde curat avisare et cautos facere dicens: „*Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum diaboli*“ etc. *Radix omnium malorum cupiditas*³⁾. O quanta mala! Sed, proh dolor, haec prope advertit nullus. Nam Dominus conqueritur Amos 9.: „*Avaritia in capite omnium*“,⁴⁾ et Jeremiae sexto [!]: „*A minore quippe usque ad maiorem omnes avaritiae student, a propheta usque ad sacerdotem omnes faciunt dolum*“⁵⁾. Et utinam vel ipsi clerici et religiosi haec attenderent et ad ea, quae abiecerant, quando proprii carentiam voverunt, non ignominiose sicut *canis ad vomitum*⁶⁾ reverterentur! Paupertatem magnifice laudant et praedicant. Ipsimet cupiditate pudenda plenissimi quasi ad omnia inhiant et ideo multos offendunt et scandalizant. Et usque adeo excaecantur, ut non videant, quod, quantum substantia crescit, tantum etiam sollicitudo et cura augentur et e converso Dei timor et spiritualia exercitia et delectamenta in eis evanescent. Et propter magis tenuem substantiam praedecessores minori sollicitudine gravati amplius in timore Domini et virtutum exercitiis quieti proficere poterant, sed isti e contrario. Et ea, quae tam anxie congerunt, ingratis relinquunt, qui de illis vix recogitant. Sed *quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum faciat?*⁷⁾ Hoc Dominus satis sollicite inculcat. Et iterum Lucae duodecimo diligenter avisat Dominus dicens: „*Cavete ab omni avaritia!*“⁸⁾ et addit similitudinem terribilem de divite, cuius substantia valde creverat, ut ipse horrea maiora faceret et bona sua reponeret fruenda in multos annos, sed nec una die illis usus est. Et similiter multis contingit, quorum cum divitiae valde creverint, moriuntur ipsi in anima pauperrimi. Est ergo quaestus magnus pietas cum sufficientia.

1) *Hebr. 13, 5.*

2) *1. Tim. 6, 9.*

3) *1. Tim. 6, 10.*

4) *Amos 9, 1.*

5) *Jerem. 8, 10.*

6) *Prov. 26, 11.*

7) *Matth. 16, 26*

8) *Luc. 12, 15.*

Ambitionem quoque strenue contemnent, quod Dei servi sumus, summam ingenuitatem ac dignitatem reputemus. Rancores quoque et contentiones vincamus, et caritas nostra magis ac magis abundet. Quod fiet, si simus invicem benigni et misericordes et donantes invicem et cum patientia supportantes invicem, ut et maiores minoribus condescendant nec putent sibi semper licere, quod libet, nec dicant: „Quare ista non facerem aut quem interrogarem?“ Et sicut alios ad minora volunt arcere, sicut ipsi, minima non omittant, alias oblocutiones et murmurationes fiunt, quarum ipsi occasio esse videntur. Nec dicant: „Quis potest omnibus obtemperare vel omnes aedificare?“ utique *spectaculum facti angelis et hominibus*¹⁾ et in signum positi. Valde ergo pensandum: *Etsi omnia licent, sed non omnia expediunt*²⁾. Summopere ergo cavendum, ne cui ponamus offendiculum. In eo namque tantum quis rite maior est, si et se et alios et omnia secundum timorem Domini dirigat et disponat et, quomodo haec faciat, die noctuque practicet ac penset. Ipse quoque reprehensibilia diligentissime caveat, qui alios reprehendit, et quae alios iubet, in se ipse primum exprimat. Sic enim Ambrosius ait³⁾: „*Nemo in se debet, quod in alio reprehendit, imitari*“ et ecclesiasticus: „*Rectorem te posuerunt; esto inter illos quasi unus ex illis*“⁴⁾. Tunc enim recte dicere poterit: „Quod me videritis facere, omnes facite.“ Hoc enim tantum modo in Christum non peccabit neque percutiet conscientiam eorum infirmam, pro quibus mortuus est Christus.

In humilitate firmiter fundemur, omnes alterutrum superiores arbitantes. Inexcusabiles sumus, si Christi doctrinam non servamus: „*Discite a me, quia mitis sum et humilis corde*“⁵⁾, propter quam nobis inculcandam simul et propter redemptionem nostram ipse de coelis ad terras descendit.

Concordiae unitatem maxime servemus, invicem portando et suspensiones non admittendo et saltem leve verbum sustinendo, cum vix maior nobis tolerantia immineat. Et nemo potest servare concordiam nisi per patientiam.

His itaque et similibus praedecessores patres imitari studeamus, quia, cui haec ad manum non sunt, in tenebris est et tene-

¹⁾ 1. Cor. 4, 9.

²⁾ 1. Cor. 6, 12.

³⁾ Ich habe das Zitat nicht auffinden können.

⁴⁾ Ecclesiastic. 32, 1.

⁵⁾ Matth. 11, 29.

brae excaecaverunt cor eius, et huius vana est religio. Et ideo die ac nocte et omni hora cordialiter pensare et praticare oportet, quomodo haec obtineamus et in his proficiamus diligenter attendentes, ubi deficimus, et causam acute investigemus et quomodo illi defectui obviandum sive declinando ut voluptates et societates malas aut resistendo ut alia vitia et peccata aut regendo ut officia et actiones.

Et super omnia Mariae et sanctorum patrocina imploremus pro Dei gratia, ne de die in diem aut certe de anno in annum sine profectu transeamus. Pro singulis etiam excessibus aliquam peculiarem poenitentiam faciamus, puta legendo Pater noster vel psalmum aut plus secundum exigentiam culpae.

Sic sollicitis et districtis gratia Dei et virtutes non facile deerunt et deficere non facile vacabit. Negligentibus vero et non curantibus gratia Dei et virtutes non facile aderunt et culpa non deerit. Per gratiam enim Dei in nobis est, si proficere volumus. Et ideo si non facimus, inexcusabiles sumus. Itaque ferventes esse oportet et in hoc consolari, quod ait apostolus: *Tempus breve est*¹⁾. Et ideo labor cum fine et merces sine fine. Amen.

Haec itaque ad Dei gloriam et beatae Mariae virginis honorem et aedificationem hominum de prioris beneplacito compilata et illius correctioni oblata sufficient. In quibus a veritatis tramite deviasse in nullo conscii sumus, sed vera tantum volumus et intendimus. Non enim iniusta cuiuspiam vel laudatione vel vituperatione Deo placere possumus, sed Christi dona et Mariae patrocina et salutis exempla gratanter commemoramus. Sed nec omnia, quae novimus, recitamus, imo edicimus vix minimam partem bonorum hic tangi multoque maiore esse, quae latent. Nos tantum spicas, ut praefertur²⁾, remanentes collegimus, plura vero ac maiora, scilicet messis ubertatem Boos ipse, cuius *si fortitudo quaeritur, robustissimus*³⁾ est, recolligit, qui parva et magna, singula et omnia cum gloria revelabit et aeternis praemiis supercopiose remunerabit, cum iam permundaverit *aream suam et triticum in horrea sua*⁴⁾ recollegerit. Ipse et nos sua nunc gratia regere ac tandem aeterna gloria munerare dignetur. Amen.

1) 1. Cor. 7, 29.

2) Vgl. S. 3.

3) Job 9, 19.

4) Matth. 3, 12.